

importance for independent Ukraine. Today NATO is the most reliable and the most efficient guarantor of European security. Ukraine registered officially its relation with NATO in the charter of special partnership between Ukraine and NATO. Today Ukraine carries out a thoroughly controlled geostrategy directed at the deepening of collaboration with European structures, the collaboration with neighbour countries. At present Ukraine works out its own geostrategy, that corresponds to its national interests.

Венгерська В.О.

Житомирське ВП МНТУ

Проблеми удосконалення функціонування політичних інститутів України

Перехід від однієї політичної системи до іншої завжди супроводжується досить складними процесами фактично у всіх сферах життя суспільства. Пов'язано це, як правило, з відсутністю необхідних теоретичних та практичних навичок, а у випадку з нашою країною, ще і ускладнюється надзвичайно низьким рівнем політичної культури, відсутністю розвинутого громадянського суспільства та несформованістю правової держави. Безперечно, важко, а як свідчить історія, практично неможливо, швидкими темпами здійснити процес побудови нової держави з одночасною трансформацією її економічної та політико-правової системи від радянських форм до сучасних європейських та світових стандартів.

Створити щось абсолютно нове Україна, зрозуміло, не зможе, та й немає потреби "винаходити колесо". Шляхом критичного переосмислення та ґрунтовного вивчення досвіду функціонування політичних систем країн з усталеними традиціями демократії, спираючись на вітчизняні демократичні надбання можливо знайти оптимальний варіант, який був би прийнятний для України. Єдине, слід пам'ятати про те, що перехід до плюралізму відбувався в багатьох країнах не органічно і не без втрат, спирався, як правило, на досить не популярні методи. Згадаймо хоча б післявоєнні Німеччину, Францію; перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Чілі; навіть США не обминув цей процес - в 30-их рр., "Новий курс" Ф. Рузвельта мав авторитарне "забарвлення".

У запропонованій статті хотілось би звернутись до класичних моделей функціонування політичних систем та окреслити основні проблеми і можливі шляхи їх подолання в Україні.

Серед основних структурних елементів політичної системи, законодавча гілка влади займає своє достойне місце. У сучасних державах парламенти є невід'ємною складовою демократичного життя суспільства. На парламент, як представницький орган демократії, покладено найважливіші функції із забезпечення формування і нормального функціонування громадянського суспільства, сприятливого політичного клімату в країні, формування основних векторів її розвитку. Парламент, як представницький орган, покликаний виражати інтереси всього суспільства через узгодження інтересів усіх його соціальних прошарків.

Парламентаризм, як явище соціально-політичного і державного життя зарубіжних країн, має свою передісторію. Власне, сам термін "парламент" з'явився у ХІІІ ст. у Франції, коли королівська курія була поділена на дві палати. Однією з цих палат і був парламент. Але він не був ні законодавчим, ні представницьким органом, а займався лише судовими справами. Саме слово "парламент" походить від французького "parler" -говорити.

У період розвитку капіталізму на засадах парламентаризму відбувся державно-правовий розвиток ряду країн Європи і Америки. Його конкретні форми визначалися національно-історичними та політичними умовами. Найпослідовніше принципи парламентаризму було втілено в законотворчу теорію і практику Великобританії, яка вважається батьківщиною парламентаризму та взірцем для наслідування і розвитку політичної системи, механізмів взаємодії різних гілок влади.

До ХІХ ст. парламент посідав провідне місце в політичних системах. Але поступово, в значній кількості європейських держав він починає втрачати своє значення, цей процес супроводжується частковим падінням авторитету вищого представницького органу в суспільстві.

Це пояснювалось необхідністю розширити повноваження уряду та інших структур виконавчої влади з метою сприятливішого і професійного вирішення завдань управління державними справами. Проте, в усіх випадках слід враховувати, що зміщення центру ваги в системі органів влади об'єктивно пов'язано з відповідними інтересами правлячих кіл.

Надзвичайно важливим моментом в політичному функціонуванні є процес розподілу повноважень, реалізація принципу "стримок та противаг" різними гілками влади.

Так, в сучасному англійському парламенті розподіл влади не заперечує, а скоріше передбачає розподіл праці та чіткої взаємодії. Цей принцип закріплений у британській системі інституційно. Мова йде про відповідний центр, який з'єднує законодавчу та виконавчу влади та одночасно є центром прийняття найважливіших політичних рішень. Цим центром виступає кабінет міністрів та його глава, які займають в парламенті передні ряди та, одночасно, очолюють всю систему виконавчої влади в країні. Генеральну схему розподілу влад на британський лад можливо представити таким чином: з одного боку, парламент через свої комітети постійно контролює діяльність держапарату і, звичайно, сприяє цим налагодженій роботі законів. Держапарат також виступає інстанцією, яка активно бере участь у законотворчому процесі. Більшість законопроектів після затвердження їх кабінетом вносяться до парламенту міністрами.

Слід зазначити, що перш ніж біль досягає відповідного ступеню готовності, він проходить виключно важливу стадію попередньої обробки в основному в тих міністерствах, які потім, після прийняття законопроекту, і мають забезпечувати його обов'язкове виконання. Всі ключові положення узгоджуються завдяки тісним консультаціям з тими організаціями та групами, інтереси яких він зачіпає. Без авторитетних експертів жоден законопроект не приймається. Така процедура не тільки забезпечує високу якість законопроектів з професійної точки зору та одночасно істотно полегшує їх реалізацію.

З усього вище сказаного витікає, що розподіл влади не виключає, а навпаки, передбачає поділ праці між двома гілками влади в процесі законотворчості. Як законодавча гілка забезпечує виконання законів та постанов парламенту шляхом контролю над держапаратом, так і останній бере участь в законотворчому процесі, забезпечуючи його підготовчий етап.

Спробуємо з'ясувати механізм дії українського парламенту та його взаємодію з виконавчою владою. Одразу слід зазначити, що на відміну від англійської парламентської республіки, Україна за формою правління є президентсько-парламентською республікою.

За основними ознаками наш варіант наближається до так званої "французької" моделі, сутність якої полягає у тому, що у відповід-

ності з Конституцією Французької Республіки 1958 р. Президент обирається громадянами і керує урядом. Одночасно уряд, який призначається Президентом, має користуватись довірою нижньої палати Парламенту - Національних зборів. Особливістю французької моделі є те, що Президент має право розпуску Національних зборів на свій розсуд. Як свідчить історія, подібна модель ефективна за умови, що уряд, який спирається на парламентську більшість, і Президент дотримуються однієї політичної орієнтації. У протилежному випадку виникає конфлікт, який в цій країні розв'язується, як правило, за допомогою референдуму.

На жаль, за ефективністю функціонування порівняти українську та французьку модель дуже важко. Ефективність функціонування політичної системи держави визначається ступенем впливу кожної її складової (парламенту, уряду і глави держави) як на інші елементи системи, так і на суспільство в цілому.

У Конституції України закріплені принципи як всенародного обрання глави держави, так і тривалість існування уряду залежно від волі парламенту, а Президент дістав право призначати на посади та звільняти з посад усіх членів уряду без згоди парламенту. У свою чергу, управлінський вплив Кабінету Міністрів на Президента окреслює ту обставину, що реальне управління соціально-економічними та іншими державними процесами здійснює саме уряд. Вплив уряду на парламент зводиться до можливості Кабінету Міністрів (через відповідні структури) реально управляти господарством, щоденно розподіляти чималі фінансові і матеріальні ресурси. Законодавчий вплив Верховної Ради на Президента означає можливість ухвалення законів, та основного закону — Конституції, в якій власне і окреслено поле діяльності глави держави в Україні. В свою чергу, Президент має вагомий вплив на Верховну Раду, у вигляді Конституційної норми про її недієздатність протягом 30 діб. Так звана "конституційна ніч", власне і стала надбанням історії, завдяки подібній загрози, як і ситуація із розподілом парламенту та утворенням "ситуативної" більшості. Однією з прогалин Конституції є нерегульованість ситуації, що може виникнути у зв'язку з незатвердженням двічі поспіль кандидатури Прем'єр-міністра, яка пропонується Президентом. У такому випадку неминучо стає урядова криза, яка не регулюється у правовому відношенні, як власне, і ситуація із незатвердженням бюджетом.

Як свідчить практика, в Україні дуже важко, і практично неможливо розпустити парламент (навіть у разі прояву недовіри до нього). Це пов'язано, в першу чергу, з недосконалим законодавчим регулюванням діяльності Парламенту, оскільки його робота регулюється Регламентом, який одночасно є законом та внутрішнім парламентським документом, що має силу тільки для Верховної Ради, а оскільки його було прийнято ще до затвердження Конституції, то він може діяти лише в тій частині, яка не вступає в протиріччя з основним законом. Таким чином, наш Парламент фактично неможливо розпустити, і можливість саморозпуску виключається. Крім того, існуючі правові прогалини стимулювали й далі стимулюватимуть конфлікти між різними гілками влади, що, зрозуміло, не дасть стабільності і без того достатньо неврівноваженій політичній і як наслідок - економічній ситуації.

Із всього вище сказаного, для стабілізації політичної системи в Україні необхідно зробити такі висновки:

- закріплення в законодавчому порядку подолання можливої урядової кризи у зв'язку із призначенням Прем'єр-міністра;
- обов'язковість контрасигнувань проектів урядових постанов відповідним міністром;
- врахування суб'єктивних факторів та необхідності обмеження впливу та активного втручання вітчизняних олігархів в політичні процеси (яку ситуації з Верховною Радою); або ж спрямування їх діяльності у більш ефективне русло, а не лише для задоволення вузькокланових інтересів;
- в умовах перехідного періоду важливою є поява на політичній арені сильних лідерів, які б не побоялися взяти на себе відповідальність за процеси, що відбуваються в країні;
- чіткого розмежування повноважень Кабінету Міністрів і Адміністрації Президента.

Важливо, щоб жодна із сторін не домінувала над іншими, щоб всебічно реалізувався принцип "стримок і противаг". Але одночасно потрібно, щоб на період формування і громадянського суспільства і правової держави в політичній сфері зберігалась сильна влада, яка б стримувала всі негативні прояви стихійного засвоєння і проявів невірно зрозумілого поняття "демократії", яке сформувалось в суспільстві як наслідок надзвичайно низької політичної культури.